

LUYỆN TẬP VỀ NHÂN VẬT GIAO TIẾP

(Tiếp theo)

I – BÀI TẬP

1. Bài tập 1, sách giáo khoa, trang 33.

2. Đọc đoạn trích sau và phân tích lời lẽ của bà Án và Mai, trong quan hệ mẹ chồng – con dâu sau bao nhiêu đau khổ bà đã gây ra cho Mai.

(Bà Án vì phản đối cuộc hôn nhân không môn đăng hộ đối giữa con mình là Lộc, với Mai, đã bày mưu li gián khiến Mai phải ra đi trong khi bụng mang dạ chửa. Nhưng người vợ sau của Lộc lại không sinh con, khiến bà Án tìm đến Mai, để giành quyền nuôi dưỡng cháu nội. Sau đây là đoạn kể chuyện bà Án cố thương lượng với Mai về việc ấy).

Bà Án do dự một chút rồi quả quyết bảo Mai :

– Mợ ạ, một ngày cũng là nghĩa. Huống hồ đã ăn ở với nhau có con, có cái. Mợ cũng chẳng nên giận cậu ấy, chẳng nên oán tôi nữa.

Mai ngơ ngác hỏi :

– Ô hay ? Sao cụ biết con oán giận ? Mà con có quyền được oán giận ai đâu ?

– Vậy có bao giờ mợ nghĩ tới sự tái hợp không ?

Mai hai má đỏ bừng, đầu nóng như sốt, ngồi im không đáp. Bà Án lại hỏi :

– Mợ nên nghĩ đến cậu ấy, trong sáu năm nay không một chút nào là không nhớ, không thương mợ.

Mai giận đến cực điểm rồi, không nhịn được nữa :

– Tôi xin cụ đừng gọi tôi là mợ. Tôi không phải, tôi không còn là con dâu cụ, mà cũng không bao giờ cụ thêm nhận tôi là con dâu cụ, cụ nhớ điều ấy cho. Vậy cụ cứ dùng chữ cô cũng đủ lắm rồi.

(Khái Hưng – *Nửa chừng xuân*)

3. Đọc đoạn trích sau và thực hiện nhiệm vụ nêu ở dưới.

Rồi đến một hôm, quản ngục mở khoá cửa buồng kín, khép nép hỏi ông Huấn :

– Đối với những người như ngài, phép nước ngặt lắm. Nhưng biết ngài là một người có nghĩa khí, tôi muốn chám chước ít nhiều. Miễn là ngài giữ kín cho. Sợ đến tai linh tráng họ biết, thì phiền lụy riêng cho tôi nhiều lắm. Vậy ngài có cần thêm gì nữa xin cho biết. Tôi sẽ cố gắng chu tất.

Ông đã trả lời quản ngục :

– Người hỏi ta muốn gì ? Ta chỉ muốn có một điều. Là nhà người đừng đặt chân vào đây.

(Nguyễn Tuân – *Chữ người tử tù*)

a) Nêu dẫn chứng cho thấy cách nói năng của viên quản ngục với Huấn Cao và Huấn Cao với viên quản ngục là bất thường xét về vị thế quản ngục – tù nhân.

b) Tại sao lại có hiện tượng bất thường ấy ?

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Anh Mịch xưng *con*, thưa *ông* ; nói bốn lần thì ba lần đã mào đầu bằng *lay ông*, *cấn cổ con lay ông* trăm nghìn mới *lay* ; anh năn nỉ (*ông làm phúc tha cho con [...] ; [...] ông thương phận nào con nhờ phận ấy*), kể khổ để mong được thương tình (*mai con phải đi làm trừ nợ cho ông nghị, kéo ông ấy đánh chết ; Ông mà bắt con đi thì ông nghị ghét con, cả nhà con khổ ; nếu không vợ con con chết đói*).

Ông lí xưng *tao*, gọi mày, chúng bay ; nói năng toàn đe dọa (*Đứa nào không tuân, để quan gắt, tao trình thì rữ tù ; Hôm ấy mà mày không đi, tao sai tuần đến gõ cổ lại, đừng kêu – chú ý cử chỉ : giơ roi song bằng ngón chân cái lên trời*), nhẫn tâm (*Kệ mày, Chết đói hay chết no, tao đây không biết, Mặc kệ chúng bay*).

2. Để giành nuôi cháu nội, bà Án buộc phải nói năng ngọt ngào với Mai. Đó là lí do bà gọi Mai là *mợ*, Lộc là *cậu*, như thể bà đã xem Mai là con dâu của mình. Đó là lí do bà nhấn mạnh đến nghĩa vợ chồng, đến tình yêu của Lộc đối với Mai và đem chuyện tái hợp ra làm mối nhờ Mai. Nhưng Mai ngay từ đầu đã ngầm tỏ ý không chấp nhận quan hệ mẹ chồng – con dâu bằng cách xưng hô *cụ – con*, lễ phép mà vẫn xa lạ. Trước ý đồ ngày càng lộ liễu của bà Án, Mai từ không hiểu (*ngơ ngác*), đến giận dữ nhưng vẫn kiềm chế được mình (*hai má đỏ bừng, đầu nóng như sốt, ngồi im không đáp*), và cuối cùng bùng nổ, công khai phủ định cái quan hệ mẹ chồng – con dâu (*Tôi xin cụ đừng gọi tôi là mợ. Tôi không phải, tôi không còn là con dâu cụ, mà cũng không bao giờ cụ thêm nhận tôi là con dâu cụ, cụ nhớ điều ấy cho. Vậy cụ cứ dùng chữ cô cũng đủ lắm rồi*).

3. Cách nói năng của quản ngục thì khiêm cung : *giữ kín cho, xin cho biết, sẽ cố gắng chu tất ; xưng tôi, gọi ngài*. Cách nói năng của Huấn Cao thì ngạo nghễ : *nhà người đừng đặt chân vào đây ; xưng ta, gọi người*.

Xét theo quan hệ vị thế thông thường, cách nói năng phải đảo ngược : quản ngục thì ngạo nghễ, thậm chí xác xược ; tù nhân thì khiêm cung, thậm chí sợ sệt. Có sự bất thường này là vì Huấn Cao muốn tỏ rõ mình là người không khuất phục trước cường quyền, trong khi thực ra quản ngục là người "biệt nhỡn liên tài" ; Huấn Cao sau này thay đổi hẳn thái độ : "Thiếu chút nữa, ta đã phụ mất một tấm lòng trong thiên hạ".